

## ישיבת הפתל - ירושלים

### שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

### לפרשת וישלח תש"פ<sup>1</sup>

### פגיעת שרו של עשו ביעקב - שורש המתיונים והצדוקים

#### יעקב חוזר אל אביו - רמז לימות המשיח

הענין שהזכרנו - שכל זמן הגלות נסבול מהטומאה שהכניס שרו של עשו בכלל ישראל, ורק כשיעלה השחר ותגיע הגאולה תסתלק הטומאה - רמוז גם בהמשך הפרשה. התורה מספרת: "ויסע ישׂראל בְּאֶרֶץ הַהוּא, וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁפֹּב אֶת בְּלֵהָה פִּילְגֶשׁ אֲבִיו" (בראשית לה, כא-כב). אומר על כך רש"י: "בְּשֹׁפֵן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַהוּא - עד שלא בא לחברון אצל יצחק ארעוהו כל אלה". כל הצרות שקרו ליעקב לאחר פגיעת המלאך - מעשה דינה, ופטירת רחל, ומעשה ראובן עם בלהה - ארעו ליעקב "בְּאֶרֶץ הַהוּא", עד שלא בא אצל אביו לחברון.

מה רוצה רש"י לומר בזה? או מה רוצה התורה לומר בזה? הרי כל מי שקורא את הפסוקים על הסדר, רואה כבר מעצמו שכל המעשים הללו קרו לפני שיעקב בא אל אביו. אמנם לפעמים אין מוקדם ומאוחר בתורה, אבל כאן אין סיבה לומר זאת. בפשטות, המעשים כתובים לפי הסדר: מעשה דינה (שם לד), פטירת רחל (שם לה, יט), מעשה ראובן ובלהה (שם לה, כב), ואח"כ יעקב מגיע אל אביו (שם לה, כז). מדוע א"כ מציינת התורה במיוחד, ש"עד שלא בא לחברון אצל יצחק ארעוהו כל אלה"?

נראה לבאר כך: הרמב"ן כותב, "אומר לך כלל, תבין אותו בכל הפרשיות הבאות בענין אברהם יצחק ויעקב, והוא ענין גדול, הזכירוהו רבותינו בדרך קצרה ואמרו: 'כל מה שאירע לאבות - סימן לבנים'<sup>4</sup> (ב"ר מ, ו). ולכן יאריכו הכתובים בסיפור המסעות, וחפירת הבארות, ושאר המקרים, ויחשוב החושב בהם כאילו הם דברים מיותרים אין בהם תועלת,<sup>5</sup> ו[באמת אינו כן, אלא] כולם באים ללמד על העתיד. כי כאשר יבוא המקרה לנביא משלש האבות - יתבונן<sup>6</sup> ממנו הדבר הנגזר לבא לזרעו"<sup>7</sup> (רמב"ן בראשית יב, ו). כלומר, כל מה שאירע לאבות, הוא רמז למה שיקרה במהלך ההסטוריה עם עם ישראל<sup>8</sup>. [ולא רק רמז, אלא מעשי האבות הם הסיבה והשורש והגורם לכל מה שקורה לעם ישראל במהלך הדורות].<sup>9</sup>

לפי יסוד זה מסביר הרמב"ן, שגם מאבקו הלילי של יעקב עם שרו של עשו (רש"י שם לב, כה), "עֲשׂוֹ הוּא אָדוֹם" (שם לו, א) מרמז למאבקם של ישראל עם אדום בגלות האחרונה. והסוף של מאבק זה הוא, שיעקב גובר על שרו של עשו. וכך גם בגלות האחרונה, אחרי כל הצרות והגזירות והרדיפות של בני אדום, עם ישראל חי וקיים! (רמב"ן שם לב, כו).

לפי דברי הרמב"ן הללו אפשר לומר כך: אם המאבק עם עשו רומז לגזירות של מלכות אדום, א"כ גם הצרות שבאות על יעקב אחרי אותו מאבק, מרמזות לצרות של גלות אדום,

#### "ותקע פף ירך יעקב" - מה משמעות הדבר?

התורה מספרת על יעקב אבינו: "ויקם בלילה הוא, ויקח את שתי נשיו ואת שתי שפחתיו ואת אחד עשר ילדיו... ויעברם את הנהל... וינתר יעקב לבדו, ויאבק איש עמו עד עלות השחר" (בראשית לב, כג-כה). מי היה האיש שנאבק עם יעקב אבינו? - אומרים חז"ל שהיה זה שרו של עשו<sup>2</sup> (רש"י שם). שרו של עשו נטפל ליעקב, ונאבק עמו כל הלילה, עד עלות השחר. וינאץ פי לא יכל לו, ויגע בכף ירכו, ותקע פף ירך יעקב בהאבקו עמו" (שם, כו). יעקב יוצא מהמאבק הלילי כשהוא "צלע על ירכו" (שם, לב).

מה משמעותה של צליעה זו? - כבר הזכרנו (לפני שבועים), שלצליעה זו שתי משמעויות. משמעות פרטית ליעקב, ומשמעות כללית לכלל ישראל. המשמעות הפרטית היא, שיעקב כבר לא איש תם. הוא נעשה בעל מום, ונפסל לעבודת הקרבנות. למה רצה שרו של עשו לפסול את יעקב לעבודה? - שהרי כל מה שנטל יעקב את הבכורה מעשו היה, מפני שהעבודה בבכורות, ורצה יעקב לעבוד במקום עשו, כי עשו היה רשע, ומחמת רשעו לא היה ראוי להקריב קרבנות לה' (רש"י שם כה, לא). [וְיָבֹחַ הַשְּׁעִים - תּוֹעֲבַת ה' (משלי טו, ח)]. לכן נגע שרו של עשו בכף ירך יעקב, כדי להפכו לבעל מום ולפסול מן העבודה (בעל הטורים בראשית לב, כו), ובכך למנוע ממנו לממש את הבכורה - שהושגה, לדעתו של עשו, בדרכי מרמה (עי' בראשית כז, לו).<sup>3</sup>

אלא שמהצליעה הפרטית מתרפא יעקב מהר מאד. מיד אחר כך נאמר, "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֵם" (שם לג, יח). שלם - שנתרפא מצלעתו (רש"י שם), וחזר להיות כשר לעבודה. ובכל זאת, מה שכן נשאר מהצליעה הזו, היא הצליעה הכללית שנגרמה ע"י המלאך - הצליעה של כלל ישראל. בפגיעתו של המלאך ביעקב, מצליח שרו של עשו להכניס טומאה לכלל ישראל. הפגיעה הרי היתה בלילה, ולילה רומז על זמן הגלות. לכן יעקב איננו שלם בזמן הגלות. הוא צולע על ירכו. יוצאים ממנו מתיונים, צדוקים, ביתוסים, קראים, מומרים, משכילים, אפיקורסים, רפורמים, חילונים, כל אלו באים מהפגיעה שפגע שרו של עשו בכף ירך יעקב.

עד מתי תורגש הפגיעה הזו בעם ישראל? - אומר הפסוק: "וַיִּאָבֶק אִישׁ עִמּוֹ עַד עֲלֹת הַשָּׁחַר". "כלומר, עד שיעלה שחר לישראל - ישועת ישראל, שהוא דומה לשחר. כי הגלות דומה ללילה" (פסיקתא זוטרתא לב, אות כה. וכן מבואר בזוהר ח"א קע, א). כל זמן הגלות נסבול מהטומאה שהכניס שרו של עשו בכלל ישראל. כשיעלה השחר ותגיע הגאולה - הטומאה תסתלק. אבל עד אז - "ותקע פף ירך יעקב בהאבקו עמו". עד אז - עם ישראל צולע.

משה רבינו (תמורה שם): "תורה באמיתה, בלי דופי ושכחה ומחלוקת" (רש"י סוטה מז, ב ד"ה שהכל בו). אם בכל זאת התעוררה מחלוקת - הכריעו בה על פי הרוב, המועטים היו מסכימים לדברי המרובים, ונתבטלה המחלוקת (הגהות הגר"א תמורה טז, א סק"א). ואולם, "מכאן ואילך - לא היו למדין תורה כמשה רבינו" (תמורה טו, ב). בימות יוסי בן יועזר נוצרה לראשונה מחלוקת שלא הצליחו להכריע בה במשך כמה דורות - האם לסמוך על ראש קרבן שקרב ביום טוב, או לא לסמוך עליו<sup>14</sup> (משנה חגיגה טז, א). הגמרא אומרת, שמחלוקת זו נתהוותה בסוף ימיו של יוסי בן יועזר, שאז נתמעטו הלבבות והתחילה שכחת התורה (תמורה טו, ב - טז, א).

לאחר כמה דורות, אנו שומעים כבר על מחלוקות נוספות בלתי מוכרעות. בימי שמאי והלל נוספו עוד שלש מחלוקות שלא הצליחו להגיע בהן להכרעה, ובימי תלמידיהם של שמאי והלל "רבו התלמידים שלא שמשו את רבותיהם כל צרכן, ורבו המחלוקות בישראל, ונעשית תורה כשתי תורות" (ירוש"י, שם, וסוטה מז, ב).

והיום - המצב גרוע הרבה יותר. התורה קרועה היום לא רק לשתי תורות, אלא למאה תורות! זה נוהג לפי הגר"א, וזה לפי ר"ת, זה לפי הרמב"ם וזה לפי הבית יוסף ושאר גדולי ישראל. בעקבות החורבן והגלויות השונות וביטול הסנהדרין, נעשתה התורה אצלנו כמאה תורות. אין סנהדרין שתפסוק ותעמיד את התורה על אמיתות! אמנם מחלוקות אלו מְרַבּוֹת פלפולא דאורייתא, ע"י שכל צד מתאמץ להביא ראיה לדבריו, והצד שכנגדו צריך לסתור את הראיות, ובזכות זה יש לנו הרבה ספרים, אבל חז"ל בזמנם קבעו תענית על כך שבימי בית שמאי ובית הלל נעשתה התורה כשתי תורות (ע"י שו"ע או"ח סי' תק"פ סוף ס"ב). כי לא זו הצורה האמיתית והמלאה של התורה כפי שהיתה מימות משה רבינו, שידעו כל דבר בבירור. זוהי תוצאה של שכחת התורה, שהתחילה בימי היוונים, ורק הלכה והתגברה במשך הדורות. כי גזרות יון - התבטלו ע"י מסירות הנפש של בית חשמונאי והיהודים שהצטרפו עליהם. אבל על שכחת התורה - לא הצלחנו להתגבר.

### ממשיכי המתיונים בדורות המאוחרים

לאחר מיגורה של יַנָּן ע"י החשמונאים, ההתיינות מחליפה צורה. הרב יצחק אייזיק הלוי ז"ל, בעל "דורות הראשונים", מסביר, שהמתיונים המשיכו למעשה להתקיים גם אחרי נצחון החשמונאים על היִנָּנים. הצדוקים והביתוסים שהתחילו להופיע בתקופה זו, היו למעשה אותם אנשים שהיו תחילה מתיונים. אלא מה? כל זמן שיד יון היתה על העליונה, היה כדאי להם להתיינות. הם עבדו לאילי יון, וזכו עבור כך לעושר וכבוד. אחר כך, כשגברה יד בית חשמונאי, לא יכלו להמשיך במעשיהם, להיות "מתיונים" ולעבוד לאילי יון, שכן החשמונאים היו רודפים אותם וממיתים אותם כעובדי עבודה זרה, ולכן הם ממציאיים שיטה אחרת: תורה שבכתב - כן; תורה שבעל פה - לא.

אחר כך, בסוף ימי בית שני, כששוב מטה יד ישראל ויד רומי על העליונה, הם מתחברים לרומאים, והם מפלגת השלום עם רומי. לאורך כל אותם דורות הם מעונינים

עד שיעקב חוזר אל יצחק אביו, שזה מרמזו לסוף הגלות הזו, ולגאולה האחרונה<sup>10</sup>. ואם כך, נראה לומר, שזה מה שרצתה התורה להדגיש, ש"עד שלא בא יעקב אצל יצחק ארעהו כל אלה". כלומר, התורה מרמזת לנו, שהצרות האחרונות באו על יעקב מפני שהתעכב ב"פְּאָרְץ הַיָּא", "מִהֶלְאָה לְמַגְדָּל עֶדְר", ולא הזדרז לבוא אל אביו לחברון<sup>11</sup> (גור אריה שם לה, כב). כל זמן שיעקב לא חוזר אל אביו, וכל זמן שישראל לא חוזרים אל אביהם שבשמים - יש צרות וקלקולים, הנובעים מפגיעת המלאך בכף ירך יעקב. אבל כשיעקב חוזר אל אביו, וישראל חוזרים אל אביהם שבשמים בגאולה האחרונה - נעלם הפגם, והקלקולים נעלמים גם הם<sup>12</sup>.

### ה' לא מגלה ליעקב מה יהיה בזמן הגאולה

לפי המהלך שביארנו, שחזרת יעקב אל יצחק אביו מרמזת לגאולה האחרונה ולימות המשיח, אפשר אולי לבאר את עומק הענין במה שאמרו חז"ל, וכפי שמביא רש"י בתחילת פרשת וישב, שאחרי שיעקב אבינו חוזר לְאָרְץ, הוא מבקש לישב בשלוה. אמר הקב"ה: "לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה"?! - קפץ עליו רוגזו של יוסף (רש"י בראשית לו, ב). מה הפירוש בזה?

חושבני שהפירוש הוא כך: יעקב רוצה, שגם מה שיהיה בימות המשיח יהיה מרומו בתורה. הרי מאז שיעקב חזר אל אביו, שזה מרמז לימות המשיח ואחרית הימים, ועד למכירת יוסף (כחמש עשרה שנה אח"כ), שבזה מתחילים הסימנים לצאת אל הפועל - יש קצת שלווה ליעקב. שלות אחרית הימים. אבל התורה לא מספרת מאומה על השנים הללו. כי מה יהיה ואין יהיה בימות המשיח - לא רמזו בתורה. יעקב רוצה "לישב בשלוה". רוצה לדעת מה יהיה בימות המשיח. אבל הקב"ה לא רוצה לכתוב על זה בתורה. זה כמוס לצדיקים לעתיד לבוא. רק כשנזכה לימות המשיח, אז נדע מה יהיה בזמן ההוא<sup>13</sup>.

### נצחון החשמונאים על היִנָּנים - חלקי בלבד

ההופעה הראשונה של הנזק שנגרם כתוצאה מפגיעת שרו של עשו ביעקב, היתה בתופעת המתיונים בבית שני. ליונים היו שתי מטרות בגזרותיהם: "להשכיחם תורתך, ולהעבירם מחוקי רצונך". והנה, בעוד שפְּעֵנִין של "להעבירם מחוקי רצונך" הנצחון על יון היה מוחלט - שכן לאחר נצחון החשמונאים, כל יהודי היה יכול לשמור שבת, למול את בנו, להניח תפילין ולקיים כל מצוה שיחפוץ - הרי שפְּעֵנִין של "להשכיחם תורתך" הנצחון לא היה מוחלט. תרגום התורה ליונית נשאר, וגם שכחת התורה התגברה מאז.

חז"ל מוסרים לנו, שמימות משה רבינו עד ימות יוסי בן יועזר [שחי בתקופת גזירות יון, ונהרג על ידם על קידוש השם (ב"ר סה, כב)] "היו למדין תורה כמשה רבינו" (תמורה טו, ב). כלומר, "לא היה מחלוקת בחכמי ישראל, וכולן היו אומרים דברים כנתינתן למשה בסיני" (רש"י סוטה מז, א ד"ה האשכולות). אמנם בימי אבלו של משה רבינו נשכחו שלשת אלפים הלכות, אבל מה שלא נשכח - נלמד כמו שקיבל

החשמונאים ואת הנס שהיה שם, מסיים ואומר, שאחת מתוצאות המלחמה היתה, "שחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה"<sup>15</sup> (רמב"ם הלכ' חנוכה פ"ג ה"א). למה הרמב"ם מציין זאת? הרי לא זו היתה מטרת המלחמה. כל זמן שהיו ישראל משועבדים ליונים והיונים לא מנעו את שמירת התורה, לא עלה בדעת מתתיהו למרוד בהם. רק מפני שהיונים גזרו על קיום המצוות, הכריחו לעבוד עבודה זרה וכד', ראו החשמונאים צורך לצאת למלחמה נגדם. ממילא, אם לא כדי להחזיר את המלכות לישראל נלחמו החשמונאים ביונים, למה מציין זאת הרמב"ם כתוצאה שהושגה על ידי המלחמה? מה זה נוגע לענין?

כמדומני שכונת הרמב"ם לבאר בזה את הסיבה, למה בחנוכה תקנו חז"ל לקרוא את ההלל, בעוד שבפורים לא תקנו לומר הלל. הגמרא מבארת (לפי טעם אחד), שהסיבה לכך שאין קורין את ההלל בפורים, מפני ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן" (מגילה יד, א). אמנם נגאלנו בפורים ממיתה לחיים, וזה כמוכן חשוב מאד, אבל לחרות לא יצאנו, וכיון ש"אכתי עבדי אחשוורוש אנן", א"כ איננו יכולים לומר "הללו עבדי ה'". מדגיש אפוא הרמב"ם, שבחנוכה "חזרה מלכות לישראל", ועל כן בחנוכה כן ניתן לומר "הללו עבדי ה'".<sup>16</sup>

יהי רצון שנזכה במהרה שכף ירך יעקב תבוא על תיקונה. במהרה בימינו יהיה האור השלם של יעקב אבינו החוזר אל אביו, כל עם ישראל יחזור לקיים תורה ומצוות, לא יהיו חילונים וקונסרבטיבים ורפורמים, יהיו רק שומרי תורה ומצוות, יבנה בית המקדש, יחזרו הקרבנות, ונזכה לראות שוב את חנוכת בית המקדש במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,  
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

בשלטון, בכבוד ובעושר. ולכן, תלוי מי שולט: אם היוונים שולטים - הם עם היונים; אם בית חשמונאי שולטים - הם עם בית חשמונאי (לפחות למראית עין); ואם ח"ו רומי שולט - הם עם רומי. אין כאן שינוי עמדה, אלא עקביות שיטתית לאורך כל הדרך, כאשר הכלל המנחה אותם הוא - להיות עם השולט. הרי "אין עולם אלא אחד", והוא העולם הזה [כפי שטענו הצדוקים (ברכות נד, א)], וא"כ יש להשתדל להנות בו כמה שיותר, והדרך הטובה ביותר לכך היא להתחבר עם החזק. למעשה הם לא צדקו, כי החשמונאים דוקא נצחו את היונים החזקים. אבל השיקול שלהם היה להתחבר עם החזק, ובזה הם לא שינו את דעתם לאורך כל הדרך. גם כשהם מודים בתורה שבכתב (לאחר שגברו בית חשמונאי על היונים), אין זה אלא מן השפה ולחוץ, שהרי אין טעם לקיים תורה שבכתב אם אין עולם הבא לקבל בו שכר עבור זה. אלא מה? זה "לא באופנה" כעת להיות מתנין. כעת ב"אופנה" להודות בתורה, לכן הם מודים בתורה. לא שיש כאן אמונה אמיתית בתורה.

אנו רואים בדורות האחרונים אותו דבר, עם הרפורמים. הרפורמים התחילו בגרמניה בשינוי נוסח התפילה, ואחד השינויים הבולטים שעשו בתפילה, שהוציאו את ציון וירושלים מהסידור. אמרו שלא צריכים את ירושלים, ברלין זו ירושלים שלהם. אחרי שברלין זרקה אותם כמו שזרקה את כל ישראל, הם התבססו באמריקה ונעשו אזרחים אמריקאים טובים. היום כשכבר בארץ ישראל יד ישראל על העליונה, ב"ה, הם מנסים לקבל גם כאן דריסת רגל, ולהשתלט על הכותל ועוד דברים. אלא שאם ח"ו יהיה מצב שיד ישמעאל תהיה על העליונה, הם יסתדרו גם בלי הכותל. הכלל הוא להיות עם החזקים.

### "חזרה מלכות לישראל"

הרמב"ם בהלכות חנוכה, כשהוא מתאר את מעשי

1. לדעת הרב שליט"א, בכל פרשה בתורה יש קשר או הקבלה בין תחילת הפרשה לסופה. [הרב פרסם מאמר בענין זה בכתב העת "ירושתנו", כרך ג' (תשס"ט) עמ' קי"ח].

הקשר בפרשתנו שציין אליו הרב שליט"א: "אֶל עֶשׂוֹ אָחִיו, אֶרְצָה שְׁעִיר שָׂדֵה אֲדָוִם" (בראשית לב, ד) ⇔ "הוא עֶשׂוֹ אָבִי אֲדָוִם" (שם לו, מג).

קשר נוסף: "פִּה תֹאמְרוּן לְאֲדָנָי לְעֶשׂוֹ... וְנִשְׁלַחָה לְהַגִּיד לְאֲדָנָי" וכו' (שם לב, ה-ו) ⇔ "וְנִאֲלָה הַמַּלְכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאַרְצוֹ אֲדָוִם לְפָנַי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבָנָי יִשְׂרָאֵל" (שם לו, כד) [ואמרו במדרש: "באותה שעה שקרא יעקב לעשו 'אדוני', אמר לו הקב"ה: אתה השפלת עצמך וקראת לעשו 'אדוני' שמונה פעמים, חייך אני מעמיד מבניו שמונה מלכים קודם לבניך (בראשית רבה עה, יא)].

קשר נוסף: "וַיְהִי לִי שׂוֹר נְחֹמָר... לְמִצְרָא חֵן בְּעֵינֶיךָ" (שם לב, ו) ⇔ "אֲשֶׁר מִצְרָא אֶת הַיָּמִים... בְּרַעְתּוֹ אֶת הַחֲמֹרִים לְצַבְעוֹן אָבִיו" (שם לו, כד).

קשר נוסף: "עֲזִים מְאֹתִים וְתִישִׁים עֶשְׂרִים" (שם לב, טו) "מאתים עזים צריכות עשרים תישים, וכן כולם, הזכרים כדי צורך הנקבות" (רש"י) ⇔ "אֲשֶׁר מִצְרָא אֶת הַיָּמִים בְּמִדְבָּר" (שם לו, כד) "יָמִים - פרדים. הרביע חמור על סוס נקבה וילדה פרד. והוא (ענה בן צבעון) היה ממזר, והביא פסולין לעולם" (רש"י). הקשר הוא ניגודי: יעקב נותן "זכרים כדי צורך הנקבות", שלא יגיעו למצב שיצטרכו לשמש מין עם שאינו מינו; ואילו ענה מרביע בידים מין על שאינו מינו.

2. ושרו של עשו הוא סמא"ל (רש"י סוכה כט, א ד"ה אֶלְהֵיָהּ), וסמא"ל איהו יצר הרע (זוהר ח"ב מב, א).

3. וכבר העירו, דכיון שפגיעת המלאך בכף ירך יעקב היתה מחמת השנאה והקפידא של עשו על נטילת הבכורה והברכות ממנו במרמה - "וַיַּעֲבֹר עָלָיו זֶה פְּעָמַיִם, אֶת בְּכַתְּי לָקַח וְהִנֵּה עֹתָה לָקַח בְּרַכְתִּי... וַיִּשְׁטֹם עֶשׂוֹ אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ אָבִיו" (בראשית כז, לו-מא) - לכן מופיעה הסוגיא של איסור גניבת הדעת, ואפילו דעתו של נכרי, בפרק "גיד הנשה" (חולין צד, ב). [ובהקשר למה? - בהקשר למכירת ירך של בהמה לנכרי, כשגיד הנשה בתוכה, והנכרי סבור שניטל הגיד! (ע"ש)]. וזה בכונה מיוחדת מצד מסדרי הש"ס, לבטל טענתו של עשו שיעקב גנב את דעתו. לכן הדגישו מסדרי הש"ס בפרק זה דוקא, שגניבת הדעת אסורה, ואפילו דעתו של נכרי, ועל כרחך שיעקב עשה הכל בהיתר, וע"פ נבואה. [וכל זה הוא על דרך מה שכתב רבי צדוק הכהן מלובלין, שכל האגדות שנסדרו בש"ס יש להן שייכות פנימית למקום שבו

- נסדרו, וכפי שהראה כמה דוגמאות לזה (ע"י פרי צדיק, דברים, לערב יוה"כ את א' ד"ה ומטעם זה, ואות ה' ד"ה והנה כבר).  
 4. כך הוא לשון הרמב"ן. והביטוי הידוע והשגור בפי כל - "מעשה אבות סימן לבנים" - אינו לשון הרמב"ן, ואף לא לשון חז"ל, אלא הוא מטבע לשון קצר שטבעו אותו רבותינו האחרונים.  
 5. מבואר כאן ברמב"ן, שהכלל האמור - שכל מה שאירע לאבות הוא סימן לבנים - לא נאמר רק בדרך של דרוש או רמז, אלא זהו עצם פשוטו של מקרא, שהרי **זו הסיבה** שעבורה נכתבו הפרשיות הללו בתורה, וללא זאת "הם דברים מיותרים, אין בהם תועלת".  
 6. כלומר: ניתן להבין ממנו.  
 7. ויסוד זה כתב הרמב"ן בכמה מקומות נוספים, ומהם - בהקדמתו לספר שמות, וז"ל: "ספר בראשית הוא ספר היצירה, ובו יצירות יש בו, יצירה גשמית ויצירה רוחנית. היצירה הגשמית היא בחידוש העולם ויצירת כל נוצר, והיצירה הרוחנית היא במקרי האבות, שהם כענין יצירה לזרעם, מפני שכל מקריהם - ציורי דברים, לרמוז ולהודיע כל העתיד לבא להם. ואחרי שהשלים היצירה, התחיל ספר אחר [הוא ספר שמות] בענין המעשה הבא מן הרמזים ההם".  
 8. יסוד זה הובא גם בספורנו ריש פרשת וישב (בראשית לו, ב), וגם בהקדמתו לתורה, וגם הוא מבאר כמה וכמה פרשות בתורה על פי יסוד זה, אלא ששיטתו שונה בכמה פרטים משיטת הרמב"ן. לשיטת הרמב"ן, ירידת אברהם למצרים מרמזת לגלות מצרים (רמב"ן בראשית יב, י), ירידת יצחק לארץ פלשתים רומזת לגלות בבל (רמב"ן שם כו, א), וירידת יעקב למצרים רומזת לגלות רומי (רמב"ן שם מז, כח). ואילו לשיטת הספורנו, חיי אברהם (מאז צאתו מחרן) מרמזים לתקופה שמיציאת מצרים עד בנין בית ראשון, חיי יצחק - לתקופת בית ראשון, וחיי יעקב מרמזים לגלות בית ראשון, בנין בית שני וחורבנו, ובנין בית שלישי (הקדמת הספורנו לתורה. וע"ש טעם ההקבלות הללו. וחזר על דבריו בקיצור נמרץ בפירושו לבראשית לו, ב). וע"י עוד בהערה הבאה.  
 9. כמבואר בדברי הרמב"ן המובאים לעיל (הערה 7), שמעשי האבות הם כעין יצירה לזרעם. וכן מבואר בדברי הרמב"ן בפרשת לך לך, וז"ל: "כי כל גזירת עירין, כאשר תצא מכח גזירה אל פועל דמיון - תהיה הגזרה מתקיימת על כל פנים. ולכן יעשו הנביאים מעשה בנבואות, כמאמר ירמיהו שצוה לברוך: וְהָיָה כְּכֹלֶתְךָ לְקַרְאֵת הַסֵּפֶר הַזֶּה, תִּקְשֹׁר עָלָיו אָזְנוֹ וְהִשְׁלַכְתּוּ אֶל תּוֹךְ פְּתַח, וְנִאֶמְרָת: פְּכָה תִּשְׁקַע בְּכָל גּוֹי (ירמיה נא, סג-סד). וכן ענין אלישע בהניחו זורעו על הקשת (מ"ב יג, טז-יז), וְיֵאמֶר אֱלִישֶׁע יְהִי נְיֹור, וְיֵאמֶר: חֵץ תִּשְׁוֹעָה לָהּ, וְחֵץ תִּשְׁוֹעָה בְּאַרְכָּם. ונאמר שם (פסוק יט) וַיִּקְצַף עָלָיו אִישׁ הַאֲלָקִים, וְיֵאמֶר: לְהַפּוֹת חֲמַשׁ אוֹ שֵׁשׁ פְּעָמִים, אֲזַי הִפִּיתָ אֶת אַרְכָּם עַד פְּלֵאָה, וְנִפְתָּה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים תִּפְּחֶה אֶת אַרְכָּם. ולפיכך החזיק הקב"ה את אברהם בארץ, ועשה לו דמיונות בכל העתיד להעשות בורעו, והבין זה. עכ"ל.  
 10. אמנם לדעת הספורנו הגאולה האחרונה נרמזת בשנות חייו של יעקב במצרים, שהיו שנים יפות עבורו, שלא היו לו בהן צרות, וכבר מצא את בנו יוסף אחר שכבר נתייאש מלראותו, ולא היה לו יותר צער משעה שירד אליו למצרים, וזה מרמז לזמן הגאולה העתידה שאין אחריה עוד צרות (ספורנו בראשית מז, ה), ולדעת הרמב"ן הגאולה העתידה כלל לא נרמזת במעשי האבות, כי לדעתו שנות חייו של יעקב במצרים מרמזים דוקא לגלות מצרים, ולא לגאולה האחרונה, שהרי יעקב היה אז בגלות, וארכו לו שם הימים יותר ממה שחשב להיות שם, שזה מרמז לגלות אדום הארוכה אשר לא נודע קצתה, והגאולה מגלות זו לא נרמזת בשנות חייו של יעקב, כי מת בגלותו, ורק את עצמותיו העלו לא"י לקוברו שם, וזה מרמז למצבם של ישראל בגלות אדום, אשר "אנחנו בו כמתים, אומרים יבשו עצמותינו נגזרנו לנו" (רמב"ן בראשית מז, כח), אך למרות זה אפשר לראות בחזרת יעקב מחרן אל אביו יצחק בחינה של רמז לגאולה העתידה. וע"י להלן הערה שגיאיה! **הסימניה אינה מוגדרת**.  
 11. וכפי שפירש רש"י גם לעיל (לה, א), לגבי מעשה דינה: "לפי שאחרת בדרך, נענשת ובאה לך זאת מבתך".  
 12. אולי מפני זה אמרו חז"ל על "מגדל עדר" - "שממש עתיד הקב"ה לעדור את עדרו הנעדר בין משנאיו" (מדרש "שכל טוב" בראשית לה, כא). היינו, בסוף זמן הגלות, סמוך לגאולה האחרונה. וכן בתרגום יונתן: "מגדל דעדר - אתרא דמתמן עתיד דאתגלי מלפא משיחא בסוף יומיא". כי היא התחנה האחרונה של יעקב אבינו, לפני ששב אל יצחק אביו. וע"י רש"י (מיכה ד, ח). ובספר "נפלאות מתורת ה' יתברך" (ח"א פכ"א) רצה לומר, ש"מגדל עדר" היא ירושלים בעצמה, ולכן נאמר "וַיְהִי בִּשְׁפָן יִשְׂרָאֵל בְּאַרְצָה הַהִיא", כי המקדש נקרא משכן ה': "וַיִּנְתְּנִי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם" (ויקרא כו, יא) - זה בית המקדש (רש"י); "וַיִּבֶן פְּתָפוֹי שְׁכָן" (דברים לג, יב) - זה בית המקדש (רש"י).  
 13. ואכן, לשיטת הרמב"ן, ימות המשיח ותקופת הגאולה העתידה לא נרמזו במעשה האבות - ע"י לעיל הערה 10.  
 14. יתכן לומר, שלא לחינם התהוותה המחלוקת הראשונה בין חכמי ישראל, דוקא בין יוסי בן יועזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים. דהנה, המחלוקת הראשונה שפילגה את כלל ישראל למשך דורות רבים, היתה המחלוקת אשר חלק "יִרְבְּעָם בֶּן נֶבֶט אֶפְרָתִי מִן תְּצַרְחָה... עֶבֶד לְשִׁלְמָה, וַיִּנְרָם יְד בְּמִלְךָ" (מל"א יא, כו). ונמי לנו איש ירושלים יותר משלמה המלך, אשר בנה את בית המקדש בירושלים, וישב בה על כסא ה'. "איזהו מטבע של ירושלים? - דוד ושלמה מצד אחד, וירושלים עיר הקודש מצד אחר" (כ"ק צו, ב). ולכן, גם בפעם הזאת, בזמן בית שני, המקום הזה - צַרְחָה - גרם להוצרות מחלוקת בישראל, בין יוסי בן יועזר איש צרדה ליוסי בן יוחנן איש ירושלים. [ע"י "מגן אבות" לרשב"ץ עמ"ס אבות (פ"א מ"ד), שכבר רמז לכך, שצרדה המוזכרת כמקומו של רבי יוסי בן יועזר, היא היא צרדה הנזכרת אצל ירבעם בן נבט]. וכבר אמרו בגמרא - בענין אחר לגמרי - "מאי צַרְחָה? - צַרְחָה דְדָא" (יומא יט, ב). הרי שצַרְחָה היא לשון קנאה ומחלוקת. וא"כ י"ל שמפני זה נקראת העיר צרדה בשם זה, כי נעשתה צרה לעיר ירושלים ולמלכות בית דוד.  
 15. ומנין השנים המדוייק מיום שנצחו את מלכות יון ועד חורבן בית שני, הוא מאתים ושש שנים. ק"ג שנה למלכות בית חשמונאי, וק"ג שנה למלכות בית הורדוס (ע"י ע"ז ט, א). [ועכ"פ, מבואר בגמרא (שם), שרק בעשרים ושש השנים הראשונות של מלכות בית חשמונאי היתה מלכות ישראל עצמאית לגמרי. אבל אח"כ, במשך מאה ושמונים שנה שנותרו עד החורבן, היתה מלכות ישראל כפופה ומשועבדת למלכות רומי, וכלשון הספורנו: "מלכות בית שני היה כמו רגע, ועם שעבור על הרוב" (ספורנו בראשית מט, כז)].  
 16. ויש שהקשו על ביאור זה, שהרי בפ"ג מהלכ' חנוכה ה"ו כתב הרמב"ם: "ולא תקנו הלל בפורים, שקריאת המגילה היא ההלל". הרי שהרמב"ם לא פסק שהטעם שאין אומרים הלל בפורים הוא משום דאכתי עבדי אחשוורוש אנן, אלא פסק כהטעם האחר המבואר בגמ', דקרייתא זו הלילא, ולפי זה בחנוכה פשוט שצריך לומר הלל, שהרי אין בה קריאת מגילה, וא"כ לא היה צריך הרמב"ם לומר "וחזרה מלכות לישראל יתר על מאתים שנה" כדי לבאר למה אומרים הלל בחנוכה.